

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

મેસર્સ રેપ્ટી કમિશન એજન્સી

વિરૂદ્ધ

યુ. પી. રાજ્ય અને અન્યો.

ઓગસ્ટ ૨, ૨૦૦૬

[અરિજીત પસાયત, ન્યાયમૂર્તિશ્રી અને એસ.એચ. કપાડિયા, ન્યાયમૂર્તિશ્રી]

યુ.પી. વેપાર કર અધિનિયમ, ૧૯૪૮ --- કલમ ૮-ઈ ---

એજન્ટ રાજ્યની બહાર સ્થિત તેના મુખ્ય મથકને માલ ખરીદે છે અને મોકલે

છે --- વેચાણકર્તાઓને કરવામાં આવતી ચૂકવણીમાંથી કર કાપવા અને કર જમા ન કરવા બદલ મહેસૂલ દ્વારા એક કન્સાઈનમેન્ટને અટકાયતમાં લેવામાં આવી હતી --- આંતર-રાજ્ય વ્યવહાર પર કર વસૂલવા માટે કાયદાની કલમ ૮-ઈ ની બંધારણીય માન્યતાને પડકારતી એજન્ટ દ્વારા હાઈકોર્ટ સમક્ષ રિટ અરજી --- હાઈકોર્ટે ફક્ત રાજ્યની અંદર વેચાણ ખરીદી પર લાગુ કરવાની જોગવાઈ વાંચીને કલમની બંધારણીય માન્યતાને સમર્થન આપ્યું --- વ્યાજબીપણું --- માન્ય, કાયદાની કલમ ૮-ઈ આંતર-રાજ્ય વ્યવહારો પર લાગુ કરી શકાતી નથી --- હકીકતોમાં ગયા વિના જોગવાઈ વાંચીને હાઈકોર્ટ ભુલ કરેલ હતી --- કાયદા અનુસાર કેસનો સામનો કરવા માટે મહેસૂલને જારી કરાયેલ નિર્દેશો.

અપીલકર્તા-એજન્ટ વિકેતાઓ/ખેડૂતો પાસેથી મેંથા તેલની ખરીદી કરે છે અને તેને બીજા રાજ્યમાં સ્થિત તેના મુખ્યને મોકલે છે.પ્રતિવાદી-

રાજ્ય મહેસૂલએ એક માલની અટકાયત કરી હતી અને અપીલકર્તાને નોટિસ જારી કરી હતી જેમાં જણાવ્યું હતું કે વિકેતા/ખેડૂતોને કરવામાં આવેલી ચુકવણીમાંથી કર ન કાપવા અને ઉત્તર પ્રદેશ વેપાર કર અધિનિયમ, ૧૯૪૮ની કલમ ૮-ઇ હેઠળ જરૂરી રકમ જમા કરવા બદલ અટકાયત કરવામાં આવી હતી. અપીલકર્તાએ નોટિસનો જવાબ આપતા જણાવ્યું હતું કે તે આ કાયદા હેઠળ કર કાપવા અને જમા કરવા માટે જવાબદાર નથી કારણ કે તે માત્ર રાજ્યની બહાર સ્થિત તેના મુદ્દલ માટે અને તેના વતી તેને ખરીદે છે અને મોકલે છે. જ્યારે મહેસૂલ કરવેરા જમા કરવા પર ભાર મૂકે છે, ત્યારે અપીલકર્તાએ હાઈકોર્ટ સમક્ષ રિટ પિટિશન દ્વારા કાયદાની કલમ ૮-ઇ ની બંધારણીય માન્યતાને પડકારતા દલીલ કરી હતી કે અધિનિયમની કલમ ૨ (સી) ની જોગવાઈ હેઠળ વિકેતાઓ/ખેડૂતોને 'વેપારી' તરીકે ગણી શકાય નહીં; અને તે કે, રાજ્ય પાસે આંતર-રાજ્ય વ્યવહારો પર કર વસૂલવાની કાયદાકીય ક્ષમતા નથી. ઉચ્ચ અદાલતે રિટ પિટિશનને ફગાવી દીધી હતી કે

વૈધાનિક જોગવાઈની ભાષા તેની બંધારણીય માન્યતાને ટકાવી રાખવા માટે પુરતી થઈ શકે છે અને તે મુજબ જણાવ્યું હતું કે કાયદાની કલમ ૮-૯ માન્ય છે અને તે ફક્ત રાજ્યની અંદરના વેચાણ/ખરીદીઓને લાગુ પડે છે; અને અપીલકર્તા, કાયદાની કલમ ૮-૯ હેઠળ જવાબદાર ન હોવા છતાં, અન્યથા કાયદાની કલમ ૩ (૧) હેઠળ તેમની પાસેથી કરવામાં આવેલી ખરીદી પર ખરીદી કર ચૂકવવા માટે જવાબદાર છે.

અદાલતમાં અપીલમાં, અપીલકર્તાએ દલીલ કરી હતી કે રાજ્યને અધિનિયમ હેઠળ કર વસૂલવાની કોઈ ક્ષમતા નથી કારણ કે વ્યવહારો આંતર-રાજ્ય પ્રકૃતિના હોય છે; અને જ્યારે તે અધિનિયમ હેઠળ કર ચૂકવવા માટે જવાબદાર નથી, ત્યારે તેને મૂલ્યાંકન અને કરના નિર્ધારણના હેતુ માટે અધિનિયમ હેઠળની પ્રક્રિયામાંથી પસાર થવા માટે ફરજ પાડી શકાતી નથી, જો કોઈ હોય તો.

રાજ્યએ હાઈકોર્ટના ચુકાદાને ટેકો આપતા પ્રારંભિક વાંધો ઉઠાવ્યો હતો અને દલીલ કરી હતી કે આ અધિનિયમ હેઠળ વૈકલ્પિક ઉપાય ઉપલબ્ધ હોવાથી રિટ પિટિશન નહીં ચાલે.

કોર્ટે નિર્દેશો સાથે અપીલને મંજૂર કરી

ઠરાવ્યુ:૧.૧. વૈકલ્પિક ઉપાયની અરજી રાજ્ય દ્વારા હાઈકોર્ટ સમક્ષ ઉઠાવવામાં આવી નથી કારણ કે આ સંબંધમાં તેના ચુકાદામાં કોઈ ચર્ચા કરેલ નથી.વધુમાં, ઉત્તર પ્રદેશ વેપાર કરવેરા અધિનિયમ, ૧૯૪૮ની કલમ ૮-ઠની બંધારણીય માન્યતા આ અધિનિયમ હેઠળ વૈધાનિક સત્તાવાળાઓ દ્વારા નક્કી કરી શકાતી નથી. [૨૫૪-બી]

૧.૨. ઉચ્ચ અદાલતે અવલોકન કર્યું હતું કે કાયદાની કલમ ૮-ઠ ની ભાષા પુરતી સંકુચિત કરી શકાય છે જેથી તે માત્ર રાજ્યની અંદરના વેચાણ/ખરીદીને લાગુ પડે.અપીલકર્તાએ હકીકતલક્ષી પાસાઓ પર વિવાદ

ઉઠાવ્યો હતો અને દલીલ કરી હતી કે વ્યવહાર આંતર-રાજ્ય સ્વરૂપનો હતો.તેનો ભાર આંતર-રાજ્ય વ્યવહારોની જોગવાઈની માન્યતા પર હતો.કોઈ પણ વ્યાખ્યાને સિમિત કરવાની જરૂર નહોતી કારણ કે આ કેસમાં રાજ્યોની અંદર કોઈ વિવાદ ન હતો.અપીલકર્તાની ખરીદી કર ચૂકવવાની જવાબદારીનો પ્રશ્ન પણ કાયદાની કલમ ૮-ઇ ની માન્યતા અંગેના મૂળભૂત પ્રશ્નના નિર્ધારણ માટે સુસંગત પરિબળ ન હતો. કરવેરાના કાયદાની જોગવાઈઓના આધારે વ્યવહારનો પ્રકાર નક્કી કરી શકાતી નથી.તેની વાસ્તવિક રીતે તપાસ થવી જોઈએ.ઉચ્ચ અદાલતે તથ્યાત્મક પાસાઓ પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવાને બદલે, સંબંધિત ન હોય તેવા મુદ્દાઓ સાથે વ્યવહાર કર્યો અને તે પણ સ્પષ્ટ રીતે અસમર્થનીય અર્થઘટન આપ્યું.તથ્યાત્મક પાસાઓને સત્તાવાળાઓ દ્વારા ઉકેલવા માટે કહેવામાં આવવું જોઈએ.કાયદાને નિર્ધારિત કર્યા પછી સત્તાવાળાઓને તે કરવા માટે નિર્દેશ આપવાથી, જે કાયદામાં યોગ્ય સ્થિતિ ન હતી, તે ખરેખર કોઈ હેતુ પૂરો કરશે નહીં.કાયદાની

કલમ ૮-૯ ને આંતર-રાજ્ય વ્યવહારો માટે લાગુ પાડી શકાતી નથી.

[૨૫૭-ડી-૯-એફ-જી-એચ; ૨૫૮-બી]

સ્ટીલ ઓથોરિટી ઓફ ઇન્ડિયા વિરુદ્ધ ઓરિસ્સા રાજ્ય અને અન્યો,

[૨૦૦૦] ૩ એસ. સી. સી. ૨૦૦ અને નાથપા ઝાકરી સંયુક્ત સાહસ વિરુદ્ધ

રાજ્ય એફ. એચ. પી. અને અન્યો, [૨૦૦૦] ૩ એસ. સી. સી. ૩૧૯ પર

આધાર રાખ્યો હતો.

મિનર્વા મિલ્સ લિમિટેડ અને અન્યો. વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા એન્ડ

અન્યો., [૧૯૮૦] ૩ એસસીસી ૬૨૫; મેસર્સ ભવાની કોટન મિલ્સ લિમિટેડ

વિરુદ્ધ પંજાબ રાજ્ય અને અન્ય, એ. આઈ. આર. (૧૯૬૭) એસ. સી. ૧૬૧૬

અને એમ. પી. સિમેન્ટ મેન્યુફેક્ચરર્સ એસોસિએશન વિરુદ્ધ એમ. પી. રાજ્ય

અને અન્ય, [૨૦૦૪] ૨ એસ. સી. સી. ૨૪૯ નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે.

નોર્ધન સિક્યોરિટીઝ કંપની લિ. યુનાઇટેડ સ્ટેટ્સ, ૧૯૩ યુએસ ૧૯૭,
નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે.

અલ્હાબાદ હાઈકોર્ટના ૮.૭.૨૦૦૩ ના ચુકાદા અને આદેશમાંથી,
સિવિલ મિસ્કમાં. લેખિત અરજી નં.૮૬૫/૨૦૦૧.

અપીલકર્તા તરફે ધ્રુવ અગ્રવાલ અને પ્રવીણ કુમાર.

પ્રતિવાદીઓ તરફે આર. જી. પાડિયા, એસ. વસીમ એ. કાદરી,
કમલેન્દ્ર મિશ્રા, આર. કે. દુબે અને રશ્મિ સિંહ.

કોર્ટનો ચુકાદો આમના દ્વારા આપવામાં આવ્યો હતો

અરિજીત પસાયત, ન્યાયમૂર્તિશ્રી. આ અપીલમાં પડકાર ઉત્તર પ્રદેશ
વેપાર કરવેરા અધિનિયમ, ૧૯૪૮ (ટૂંકમાં 'અધિનિયમ') ની કલમ ૮-ઇ ની

બંધારણીય માન્યતાને પડકારતા અલ્હાબાદ હાઈકોર્ટની ડિવિઝન બેન્ચ દ્વારા
આપવામાં આવેલા ચુકાદાને છે.વિવાદિત ચુકાદા દ્વારા સમાન પડકારને
લગતી ઘણી રિટ અરજીઓનો નિકાલ કરવામાં આવ્યો હતો.અધિનિયમની
ઉપરોક્ત કલમ ૮-૯ યુ. પી. અધિનિયમ નં.૧૧/૨૦૦૧ ની કલમ ૭ દ્વારા
દાખલ કરવામાં આવી હતી.

કેસની હકિકતોનો સંક્ષીપ્ત સંદર્ભ પુરતો છે.

અપીલકર્તાએ અન્ય બાબતોની સાથે, નીચેના આધાર સાથે રિટ
પિટિશન દાખલ કરી હતી:—

અપીલકર્તા એ ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્યની બહાર સ્થિત મુખ્યવેપારી પ્રતિનિધિ છે,
જેમને સુવિધા માટે 'ઇ.એક્સ. યુ.પી. મુખ્યકર્તાઓ તરીકે વર્ણવવામાં આવે
છે.અપીલકર્તાએ ઇ.એક્સ. યુ.પી. મુખ્યકર્તાઓમાટે અને તેમના વતી મેન્થા

ઓઇલ ખરીદ્યું હતું અને કરવામાં આવેલા કરારોના આધારે તેમને ઉપરોક્ત મુખ્ય વેપારીઓને મોકલ્યા હતા.મેન્થા ઓઇલનો એક જથ્થો ઝાંસીના વેપાર કર અધિકારી, મોબાઇલ સ્કવોડ દ્વારા અટકાયતમાં લેવામાં આવ્યો હતો અને ડ્રાઇવરને નોટિસ દ્વારા જાણ કરવામાં આવી હતી કે અટકાયત કરવામાં આવી હતી કારણ કે અપીલકર્તાએ વિકેતાઓ/ખેડૂતો પાસેથી કર કાપ્યો ન હતો અને કાયદાની કલમ ૮-ઇ ની શરતોમાં તે જમા કરાવ્યો ન હતો. અપીલકર્તાએ ૧૧.૭.૨૦૦૧ પર જવાબ મોકલ્યો હતો કે મેન્થા ઓઇલની ખરીદી ઇએક્સ. યુ.પી.માટે અને તેના વતી કરવામાં આવી હતી. ખેડૂતો પાસેથી મુખ્ય વેપારીઓ અને માલ સાથેના તમામ દસ્તાવેજો સ્પષ્ટપણે આ હકીકતને સ્થાપિત કરે છે.જ્યારે સત્તામંડળે કાયદાની કલમ ૮-ઇ ની શરતોમાં કર જમા કરાવવાનો આગ્રહ કર્યો ત્યારે રિટ પિટિશન દાખલ કરવામાં આવી હતી.કારણ કે અન્યના કિસ્સામાં સમાન અટકાયત કરવામાં આવી હતી, કાયદાની કલમ ૮-ઇ ની બંધારણીય માન્યતાને પડકારતી રિટ

અરજીઓ દાખલ કરવામાં આવી હતી. પ્રાથમિક પડકાર એ હતો કે વિકેતા અધિનિયમ એટલે કે કલમ ૨ (સી) માં વ્યાખ્યાયિત "વેપારી" ન હતો.આ સંબંધમાં જોગવાઈની જોગવાઈનો સંદર્ભ આપવામાં આવ્યો હતો.વધુમાં આંતર-રાજ્ય સ્વરૂપના લેવડ-દેવડ હોવાથી રાજ્ય સરકાર પાસે આવા લેવડ-દેવડના સંદર્ભમાં કરવેરાની કપાતની જોગવાઈ કરવા માટે કાયદાકીય ક્ષમતા નહોતી.પ્રતિવાદીઓ-રાજ્ય અને તેના પદાધિકારીઓ કે જેઓ રિટ પિટિશનમાં પ્રતિવાદી હતા તેમણે વિવાદિત જોગવાઈની બંધારણીય માન્યતાને સમર્થન આપ્યું હતું.

ઉચ્ચ અદાલત મૂળભૂત રીતે એવા નિષ્કર્ષ પર આવી હતી કે બંધારણીય માન્યતાને ટકાવી રાખવા માટે જો જરૂરી હોય તો વૈધાનિક જોગવાઈની ભાષાને સિમિત કરી શકાય છે.તદનુસાર એવું માનવામાં આવ્યું હતું કે કાયદાની કલમ ૮-૯ ની ભાષાને સિમિત કરવામાં આવશે જેથી તે

માત્ર રાજ્યની અંદરના વેચાણ/ખરીદીને લાગુ પડે અને જોગવાઈને માન્ય ઠેરવવામાં આવે.વધુમાં એવું માનવામાં આવ્યું હતું કે અપીલકર્તાને તેમની પેદાશો વેચતા ખેડૂતો/ખેડૂતોને કલમ ૨ (સી) ની જોગવાઈને ધ્યાનમાં રાખીને "વેપારી" તરીકે ગણી શકાય નહીં, તેમ છતાં અપીલકર્તાને કાયદાની કલમ ૩ (૧) ને ધ્યાનમાં રાખીને કરવામાં આવેલી ખરીદી પર ખરીદી કર ચૂકવવાની જવાબદારી હતી. જો કે ઉચ્ચ અદાલતે એવું માન્યું હતું કે સંબંધિત વેપાર કર સત્તા દરેક વ્યવહારના સંદર્ભમાં દરેક કેસની હકીકતો પર નિર્ણય લઈ શકે છે કે તે રાજ્યની અંદર વેચાણ છે કે ખરીદી છે કે નહીં, ઉચ્ચ અદાલત અનુસાર કલમ ૮-૯ ની માન્યતાને અસર થતી નથી.

ઉચ્ચ અદાલતના ચુકાદાની વૈધાનિકતા પર સવાલ ઉઠાવતા અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે ઉચ્ચ અદાલત સામેલ મૂળભૂત મુદ્દાઓની નોંધ લેવાનું સ્પષ્ટપણે ચૂકી ગઈ છે.આ વ્યવહારો

નિર્વિવાદપણે આંતર-રાજ્ય વ્યવહારો હોવાથી, રાજ્ય વિધાનસભા પાસે ખરીદી કરતી વખતે કરવેરાની કપાતની જોગવાઈ કરવાની કોઈ ક્ષમતા નહોતી. સ્ટીલ ઓથોરિટી ઓફ ઇન્ડિયા લિમિટેડ વિરુદ્ધ ઓરિસ્સા રાજ્ય અને અન્યો, [૨૦૦૦] ૩ કલમ ૨૦૦ અને નાથપા ઝાકરી સંયુક્ત સાહસ વિરુદ્ધ એચ. પી. રાજ્ય અને અન્યો, [૨૦૦૦] ૩ એસ. સી. સી. ૩૧૯, મેસર્સ ભવાની કોટન મિલ્સ લિમિટેડ વિરુદ્ધ પંજાબ રાજ્ય અને અન્ય, એ. આઈ. આર. (૧૯૬૭) એસ. સી. ૧૬૧૬ માં આ અદાલતના નિર્ણયોના સંદર્ભમાં આ અદાલતના નિર્ણયો પર મજબૂત ભાર મૂકવામાં આવ્યો હતો. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે જ્યારે કોઈ વ્યક્તિની આખરે કર ચૂકવવાની કોઈ જવાબદારી નથી, ત્યારે તેને કર જવાબદારીના મૂલ્યાંકન અને નિર્ધારણના હેતુ માટે, જો કોઈ હોય તો, કાયદા હેઠળ પૂરી પાડવામાં આવેલી પ્રક્રિયામાંથી પસાર થવા માટે દબાણ કરી શકાતું નથી. એવું ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું હતું કે

જારી કરાયેલી નોટિસ પોતે જ આ સ્થિતિને સ્વીકારે છે કે વ્યવહાર આંતર-રાજ્યનો હતો.

જવાબમાં, પ્રતિવાદી-રાજ્યના વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે ઉચ્ચ અદાલતે કાયદાની કલમ ૮-૯ ની બંધારણીય માન્યતાને યોગ્ય રીતે સમર્થન આપ્યું છે. તેમના જણાવ્યા અનુસાર, ઉચ્ચ અદાલતે વૈકલ્પિક ઉપાય ઉપલબ્ધ હોવાના પ્રાથમિક આધાર પર રિટ અરજીને ફગાવી દેવી જોઈતી હતી.

વૈકલ્પિક ઉપાયની અરજી પર આવતા, અમે એવા તારણ પર આવેલ છીએ કે આવી અરજી પ્રતિવાદી દ્વારા ઉઠાવવામાં આવી હોય તેવું લાગતું નથી કારણ કે આ સંબંધમાં હાઈકોર્ટના ચુકાદામાં કોઈ ચર્ચા નથી.વધુમાં, કલમ ૮-૯ મુદ્દાની બંધારણીય માન્યતા વૈધાનિક સત્તાવાળાઓ દ્વારા નક્કી કરી શકાતી ન હતી.તેમ છતાં, આપણે જોઈએ છીએ કે ઉચ્ચ અદાલતે

મુદ્દાઓને સંપૂર્ણ રીતે મૂંઝવણમાં મૂક્યા છે.સ્ટીલ ઓથોરિટી ઓફ ઇન્ડિયાના કેસ (ઉપરોક્ત) અને મેસર્સ નાથપા ઝાકરીના કેસ (ઉપરોક્ત) માં આ અદાલતના નિર્ણયો આંતર-રાજ્ય વ્યવહારના સંદર્ભમાં રાજ્યના કાયદા હેઠળ કરવેરાની કપાતની બાબતમાં કાયદાકીય ક્ષમતા સાથે સંબંધિત છે.ઉચ્ચ અદાલતે ચુકાદાઓની સત્યતા પર ટિપ્પણી કરી હતી કે બેન્ચના ઘણા મોટા નિર્ણયોને ધ્યાનમાં લેવામાં આવ્યા ન હતા.ઓછામાં ઓછું કહીએ તો હાઈકોર્ટનો અભિગમ અયોગ્ય છે.સ્ટીલ ઓથોરિટી) ના કેસ (ઉપરોક્ત) અને મેસર્સ નાથપા ઝાકરીના કેસ (ઉપરોક્ત) ના નિર્ણયો એવા મુદ્દાઓ સાથે સંબંધિત છે કે જેના પર કોઈ મોટી બેન્ચ દ્વારા કોઈ વિરોધાભાસી અભિપ્રાય લેવામાં આવ્યો હોય તેવું લાગતું નથી.ઉચ્ચ ન્યાયાલય આ અદાલતના ચુકાદાઓની સત્યતા પર ચુકાદામાં બેસી શક્યું ન હોત.ઉચ્ચ અદાલતે આ આધાર પર કાર્યવાહી કરી હોવાનું જણાય છે કે આ અદાલતે તેમને જાળવી રાખવા માટે વિચારણા હેઠળની જોગવાઈઓ વાંચવી જોઈએ.આ અભિગમમાં

મૂળભૂત ભૂલ શું છે તેનું મિનર્વા મિલ્સ લિમિટેડ અને અન્યો વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા એન્ડ અન્યો, [૧૯૮૦] ૩ એસસીસી ૬૨૫ માં સ્પષ્ટ રીતે વિશ્લેષણ કરવામાં આવ્યું છે. ફક્ત ૬૪ અને ૬૫ માં, નીચે વાંચવાનો ખ્યાલ નીચે મુજબ સંક્ષિપ્તમાં જણાવવામાં આવ્યો હતો:

"૬૪. XXX XXX XXX

બંધારણીય પડકારથી તેને બચાવવાના હેતુથી કાયદાની જોગવાઈઓને સિમિત કરવાનો સિદ્ધાંત જાણીતો છે. પરંતુ અમને આ વતી વિદ્વાન વકીલની દલીલ સ્વીકારવી અશક્ય લાગે છે કારણ કે આમ કરવા માટે સિમિત વાંચનના સિદ્ધાંતની ઘોર વિકૃતિ સામેલ હશે, જ્યારે પહોળાઈના શબ્દોનો અજાણતાં ઉપયોગ કરવામાં આવે ત્યારે તે સિદ્ધાંતને તેના એકમાત્ર અથવા સાચા તર્કથી વંચિત રાખશે. કાયદા ઘડનારાઓની સંવેદનશીલતાઓને બચાવવા માટે સિમિત વાંચવાના સાધનનો આશરો લેવો જોઈએ નહીં, ન તો

કોઈની પસંદગીનો કાયદો પસાર થયો હોવાની કલ્પના કરવી જોઈએ.ખાસ કરીને જ્યારે સંસદ બંધારણીય સુધારો હાથ ધરે ત્યારે ઓછામાં ઓછું સંસદને તેના શબ્દ પર લઈ જવું જોઈએ.

૬૫. XXX XXX XXX

જો સંસદે અમર્યાદિત શક્તિનો ઉપયોગ કરવાનો સ્પષ્ટ ઇરાદો દર્શાવ્યો હોય, તો તે શક્તિની વ્યાપકતાને ઓછી કરવી અસ્વીકાર્ય છે જેથી તેને મર્યાદિત કરી શકાય.વાંચન રંગલોના સિદ્ધાંતને વિધાનસભાના સ્પષ્ટ હેતુની વિરુદ્ધમાં લાગુ કરી શકાતો નથી.અમે માનીએ છીએ કે બંધારણીય કાયદાના ઇતિહાસમાં, કોઈ પણ બંધારણીય સુધારાને તે જે કહે છે અને ઇરાદો ધરાવે છે તેનાથી બરાબર વિરુદ્ધ અર્થમાં ક્યારેય વાંચવામાં આવ્યો નથી.હકીકતમાં, આપણે કલમ ૩૧૨ની વાંચી લેવી જોઈએ એવી દલીલ સ્વીકારવી, જેથી તેને કેશવાનંદ ભારતીમાં બહુમતીના નિર્ણયના ગુણોત્તરને અનુરૂપ બનાવી

શકાય, એટલે "અમુક કાયદાઓની બચત" શીર્ષક દ્વારા સૂચવવામાં આવેલા કલમ ૩૧સીના સ્વીકૃત હેતુને નષ્ટ કરવો, જેના હેઠળ કલમ ૩૧ એ, ૩૧ બી અને ૩૧ સીને જૂથબદ્ધ કરવામાં આવે છે.કલમ ૩૧ સીમાં સુધારો નિર્વિવાદપણે કોઈ ચોક્કસ વર્ણનના કાયદાઓ પસાર કરવા માટે વિધાનસભાઓને સશક્ત બનાવવાના દૃષ્ટિકોણથી કરવામાં આવ્યો હતો, ભલે તે કાયદાઓ કલમ ૧૪ અને ૧૯ ની શિસ્તનું ઉલ્લંઘન કરે, તેથી આપણે એવું માનવું અશક્ય લાગે છે કે આપણે કલમ ૩૧ સી ને ગેરબંધારણીયતાના પડકારથી બચાવવા જોઈએ.

આ રજૂઆત સામે કોઈ વિવાદ નથી અને હોઈ જ ન શકે કે જો એક નિર્માણ પર આપેલ કાનૂન વિધાનસભાની સત્તાઓને અતિરેક કરશે અને બીજા નિર્માણ પર, જે ખુલ્લી હોઈ શકે છે, કાયદો અસરકારક અને કાર્યરત રહેશે, તો કોર્ટ બાદમાંને પ્રાધાન્ય આપશે, કારણ કે એવું માનવામાં આવે છે કે

વિધાનસભાએ તેના અધિકારક્ષેત્રનો અતિરેક કરવાનો ઈરાદો રાખ્યો ન હતો.પરંતુ હોમ્સ જે. દ્વારા નોર્ધન સિક્યોરિટીઝ કંપની વિરુદ્ધ યુનાઇટેડ સ્ટેટ્સ ૧૯૩ યુ. એસ. ૧૯૭ માં અવલોકન મુજબ, નિયમ માટે જરૂરી છે કે "કાયદાનો અર્થ એવી રીતે થવો જોઈએ કે જે માત્ર તેની બંધારણીયતાને બચાવવા માટે જ નહીં, પરંતુ જ્યાં સુધી તે વાજબી અર્થઘટન સાથે સુસંગત છે, તે બાબત પર ગંભીર શંકા ઉભી કરવા માટે નહીં".

જ્યારે વાંધાજનક શબ્દોનો માત્ર એક જ અર્થ હોય ત્યારે આ નિયમ લાગુ પડતો નથી, દા. ત. જ્યારે પ્રતિબંધિત અર્થ તેમને નકામો અથવા બિનજરૂરી બનાવે છે (જુઓ એમ. પી. સિમેન્ટ મેન્યુફેક્ચરર્સ એસોસિએશન વિ. સ્ટેટ ઓફ એમ. પી. અને અન્યો., [૨૦૦૪] ૨ એસસીસી ૨૪૯).

બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, આ નિયમ ત્યારે જ લાગુ પડે છે જ્યારે વૈધાનિક ભાષાના અર્થ અંગે બે મંતવ્યો શક્ય હોય.ન તો સ્ટીલ ઓથોરિટીના

કેસમાં (ઉપરોક્ત) અને ન તો મિસ નાથપા ઝુકરીના કેસમાં (ઉપરોક્ત) તે સ્થિતિ હતી.આંતર-રાજ્ય વ્યવહારોના સંદર્ભમાં કરવેરાની કોઈપણ કપાતની જોગવાઈ કરવાની સત્તા સાથે સંબંધિત મૂળભૂત મુદ્દો.રાજ્યની અંદરના વ્યવહારોને લગતી કોઈ સમસ્યા નહોતી.તેથી, કોઈપણ સિમિત વાંચનનો પ્રશ્ન કોઈ સુસંગતતાનો નહોતો.

સ્ટીલ ઓથોરિટી ઓફ ઈન્ડિયાના કેસમાં (ઉપરોક્ત) તે અન્ય બાબતોની સાથે નીચે મુજબ અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું:

૮. ભારતના બંધારણની કલમ ૨૪૬ સાથે વાંચી શકાય તેવી સાતમી અનુસૂચિની સૂચિ ૧૧ની એન્ટ્રી ૫૪ના આધારે, રાજ્યોને અખબારો સિવાય અન્ય ચીજવસ્તુઓના વેચાણ અથવા ખરીદી પર કર વસૂલવાની સત્તા આપવામાં આવી છે.બંધારણના ૪૬મા સુધારામાં, અન્ય બાબતોની સાથે, બંધારણની કલમ ૩૬૬માં કલમ (૨૯એ) (બી) રજૂ કરવામાં આવી હતી;

પરિણામે, માલની ખરીદી અથવા વેચાણ પરના કરવેરામાં "માલસામાનમાં મિલકતના હસ્તાંતરણ પરનો કર (ભલે તે માલ તરીકે હોય કે અન્ય કોઈ સ્વરૂપમાં) કાર્ય કરારના અમલમાં સામેલ હોય" નો સમાવેશ થાય છે.બંધારણની કલમ ૨૮૬ (૧) જણાવે છે કે રાજ્યનો કોઈ પણ કાયદો માલના વેચાણ અથવા ખરીદી પર કર લાદશે નહીં અથવા તેને અધિકૃત કરશે નહીં જ્યાં આવા વેચાણ અથવા ખરીદી રાજ્યની બહાર થાય છે અથવા ભારતના પ્રદેશમાંથી માલની આયાત અથવા નિકાસ દરમિયાન થાય છે.કલમ ૨૮૬ (૨) કાયદા દ્વારા સંસદને પેટા-કલમ (૧) માં ઉલ્લેખિત કોઈપણ રીતે માલનું વેચાણ અથવા ખરીદી ક્યારે થાય છે તે નક્કી કરવા માટે સિદ્ધાંતો ઘડવા માટે અધિકૃત કરે છે.આ સત્તા પર અમલ કરતા, સંસદે કેન્દ્રીય વેચાણવેરાના અધિનિયમની કલમ ૩,૪ અને ૫માં ૯૫૬ સિદ્ધાંતો નિર્ધારિત કર્યા છે કે આંતરરાજ્ય, વેપાર અથવા વાણિજ્ય દરમિયાન માલનું વેચાણ અથવા ખરીદી ક્યારે થઈ હોવાનું કહી શકાય, જ્યારે માલનું વેચાણ

અથવા ખરીદી રાજ્યની બહાર થઈ હોવાનું કહી શકાય અને જ્યારે માલનું વેચાણ અથવા ખરીદી આયાત અથવા નિકાસ દરમિયાન થઈ હોવાનું કહી શકાય.ગેઝન ડંકર્લી એન્ડ કંપની અને અન્યો વિરુદ્ધ રાજસ્થાન રાજ્ય અને અન્યો [૧૯૯૩] ૧ એસ. સી. સી. ૩૬૪ કેસમાં, આ અદાલતે એવું માન્યું છે કે કેન્દ્રીય વેચાણવેરો અધિનિયમ, ૧૯૫૬ની કલમ ૩,૪ અને પને ધ્યાનમાં રાખીને રાજ્ય દ્વારા કરપાત્ર ન હોય તેવા માલસામાનના મૂલ્યને કાર્ય કરારમાંથી બાકાત રાખવું જરૂરી છે.કાર્ય કરારના અમલમાં સામેલ માલનું મૂલ્ય કાર્ય કરારના મૂલ્યમાંથી આ બાકાત કર્યા પછી નક્કી કરવું પડશે.

૧૩. કલમ ૧૩એએના સાદા અર્થઘટન પર કોઈ શંકા ન હોઈ શકે કે તે રાજ્યના વેચાણવેરાના સ્ત્રોત પર કપાતના હેતુઓ માટે ઘડવામાં આવ્યો છે જે કોન્ટ્રાક્ટર દ્વારા કાર્ય કરારના મૂલ્ય પર ચૂકવવાપાત્ર છે.કપાતના હેતુઓ માટે કલમ ૧૩ એએ (૫) હેઠળ કોન્ટ્રાક્ટર ને પ્રમાણપત્ર જારી કરનાર માલિક

કે કમિશ્નર એ હકીકતને ધ્યાનમાં લેવાનો હકદાર નથી કે કાર્ય કરારમાં આંતર-રાજ્ય વેચાણ, બહારના વેચાણ અથવા આયાત દરમિયાન વેચાણના પરિણામે માલસામાનમાં મિલકતનું હસ્તાંતરણ સામેલ છે.કલમ ૧૩ એએ (એલ) દ્વારા માલિકે રાજ્ય વેચાણવેરાની ઠેકેદારની જવાબદારી માટે તે રકમના ચાર ટકા જમા કરવા જરૂરી છે, જે તે કોન્ટ્રાક્ટરને જમા કરે છે અથવા ચૂકવે છે, તે હકીકતને ધ્યાનમાં લીધા વિના કે કાર્ય કરારના મૂલ્યમાં આયાત દરમિયાન આંતર-રાજ્ય વેચાણ, બહારના વેચાણ અથવા વેચાણનું મૂલ્ય શામેલ છે.તેથી, અમારા મતે, તેમાં કોઈ શંકા નથી કે કલમ ૧૩એએની જોગવાઈઓ રાજ્ય વિધાનસભાની સત્તાઓની બહાર છે કારણ કે રાજ્ય વિધાનસભા આંતર-રાજ્ય વેચાણ, બહારના વેચાણ અથવા આયાત દરમિયાનના વેચાણ પર વેચાણ વેરો વસૂલતો કોઈ કાયદો બનાવી શકશે નહીં.

મેસર્સ નાથપા ઝાકરીના કેસમાં (ઉપરોક્ત) સ્ટીલ ઓથોરિટી ઓફ ઈન્ડિયાના કેસમાં (ઉપરોક્ત) વ્યક્ત કરેલા અભિપ્રાયનો પુનરોચ્ચાર કરવામાં આવ્યો હતો.

ઉચ્ચ અદાલતે એવું પણ નિરીક્ષણ કર્યું હતું કે તે તેની બંધારણીય માન્યતાને ટકાવી રાખવા માટે જોગવાઈની ભાષાને વાંચી અને સંકુચિત કરી રહી છે. એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે કલમ ૮-ઈ ની ભાષાને સિમિત કરી શકાય છે જેથી તે માત્ર રાજ્યની અંદરના વેચાણ/ખરીદીને લાગુ પડે. હકીકતમાં અપીલકર્તાએ હકીકતલક્ષી પાસાઓ પર વિવાદ ઉઠાવ્યો હતો અને દલીલ કરી હતી કે વ્યવહાર આંતર-રાજ્ય સ્વરૂપનો હતો. તેનો ભાર આંતર-રાજ્ય વ્યવહારોની જોગવાઈની માન્યતા પર હતો. રાજ્યની અંદરના વેચાણને લગતા કેસમાં કોઈ વિવાદ ન હોવાથી તેને વાંચવાની કોઈ જરૂર નહોતી. અપીલકર્તાની ખરીદી કર ચૂકવવાની જવાબદારીનો પ્રશ્ન પણ કલમ

૮-૯ ની માન્યતા અંગેના મૂળભૂત પ્રશ્નના નિર્ધારણ માટે સુસંગત પરિબલ ન હતો. કરવેરાના કાયદાની જોગવાઈઓના આધારે વ્યવહારની પ્રકૃતિ નક્કી કરી શકાતી નથી.તેની વાસ્તવિક રીતે તપાસ થવી જોઈએ.ઉચ્ચ અદાલતે સંબંધિત ન હોય તેવા મુદ્દાઓ સાથે વ્યવહાર કરતા તથ્યાત્મક પાસાઓ પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવાને બદલે, અને તે પણ સ્પષ્ટ રીતે અસમર્થનીય અર્થઘટન આપે છે.તથ્યાત્મક પાસાઓને સત્તાવાળાઓ દ્વારા ઉકેલવા માટે કહેવામાં આવવું જોઈએ.કાયદાને નિર્ધારિત કર્યા પછી સત્તાવાળાઓને તે કરવા માટે નિર્દેશ આપવાથી, જે નોંધ્યું છે તે કાયદામાં યોગ્ય સ્થિતિ ન હતી, તે ખરેખર કોઈ હેતુ પૂરો કરશે નહીં.કેસની હકીકતો પર, કાયદાની કલમ ૮-૯ ની માન્યતાને લગતા પ્રશ્નનો નિર્ણય લેવાની કોઈ જરૂર નથી, સિવાય કે તે જણાવે કે આ જોગવાઈ સ્ટીલ ઓથોરિટીના કેસ (ઉપરોક્ત) અને મેસર્સ નાથપા ઝાકરીના કેસ (ઉપરોક્ત) માં જે કહેવામાં આવ્યું છે તેને આધિન છે,

જેના માટે સત્તાવાળાઓ દ્વારા તથ્યાત્મક નિર્ધારણ કરવું પડશે.તેથી, અમે નીચેના નિર્દેશોને આધિન અપીલને મંજૂરી આપીએ છીએ:

(૧) ૧૧.૭.૨૦૦૧ પર અપીલકર્તા દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલા જવાબનો જવાબ પ્રતિવાદી નં. આ સત્તામંડળ વ્યવહારની પ્રકૃતિ એટલે કે તે આંતર-રાજ્ય કે આંતર-રાજ્ય સ્વરૂપની છે કે કેમ તે નક્કી કરશે.જો તે આંતર-રાજ્ય સ્વરૂપનું હોય, તો સ્ટીલ ઓથોરિટીના કેસ (ઉપરોક્ત) અને નાથપા ઝાકરી કેસ (ઉપરોક્ત) ના નિર્ણયો લાગુ થશે.કલમ ૮-૯, તેથી, આંતર-રાજ્ય વ્યવહારોને લાગુ પાડી શકાતી નથી.

(૨) જે કાર્યવાહીને લગતી નોટિસ ૮.૭.૨૦૦૧ પર જારી કરવામાં આવી હતી અને જવાબ ૧૧.૦૭.૨૦૦૧ પર દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો તે કાર્યવાહીમાં અપીલકર્તાની ખરીદી કર ચૂકવવાની કોઈ જવાબદારી છે કે કેમ તે પ્રશ્ન સાથે વ્યવહાર કરવામાં આવશે નહીં.

(૩) અપીલકર્તાએ એ સ્થાપિત કરવું પડશે કે સંબંધિત વ્યવહાર આંતર-રાજ્ય સ્વરૂપનો હતો.

(૪) અપીલકર્તાઓને આજથી ચાર અઠવાડિયાની અંદર વધુ જવાબ દાખલ કરવાની અને તે મુજબ સંબંધિત હોય તેવી સામગ્રી સંબંધિત અધિકારી સમક્ષ મૂકવાની તક આપવામાં આવશે.

(૫) જવાબ અને વધુ જવાબ અને અપીલકર્તા દ્વારા વિચારણા માટે મૂકવાની સામગ્રીને ધ્યાનમાં રાખીને, સંબંધિત વેપાર કર સત્તાધિકારી કાયદા અનુસાર આ મુદ્દાનો નિર્ણય કરશે.

આપણે કેસ છોડીએ તે પહેલાં, ભવાની કોટન મિલના કેસમાં (ઉપરોક્ત) જે કહેવામાં આવ્યું હતું તે વિધાનસભાઓને યાદ અપાવવું યોગ્ય

રહેશે કે જો કોઈ વ્યક્તિ કરવેરાની ચુકવણી માટે બિલકુલ જવાબદાર નથી,
તો કોઈપણ સમયે, તેની પાસેથી કરવેરાની વસૂલાત, પછીના તબક્કે
રિફંડની સંભવિત આકસ્મિકતા સાથે, મૂળ વસૂલાતને માન્ય બનાવશે નહીં,
કારણ કે જો વેચાણ અથવા ખરીદીને કરવેરામાંથી સંપૂર્ણપણે મુક્તિ
આપવામાં આવે છે, તો તેને કોઈપણ તબક્કે, કરપાત્ર ટર્નઓવરની ગણતરી
અથવા તેના પર પહોંચવાના હેતુ માટે અને કર વસૂલાત માટે ક્યારેય
ધ્યાનમાં લઈ શકાતી નથી. સ્ટીલ ઓથોરિટીના કેસ (ઉપરોક્ત) અને નાથપા
ઝાકરી કેસ (ઉપરોક્ત) માં આ દ્રષ્ટિકોણનો પુનરોચાર કરવામાં આવ્યો
હતો. પછીના કિસ્સામાં, ભવાની કોટન મિલના કેસમાં (ઉપરોક્ત)
અભિપ્રાયને પડઘો પાડતા નોંધવામાં આવ્યું હતું કે મૂલ્યાંકન પૂર્ણ થયા પછી
આવી વ્યક્તિને રિફંડ મળી શકે છે તેવું કહેવું કોઈ આશ્વાસન નથી. જો આ
કિસ્સાઓમાં દર્શાવેલા સિદ્ધાંતોનું પાલન કરવામાં આવે તો મોટી સંખ્યામાં
બિનજરૂરી મુકદ્દમાઓ ટાળી શકાય છે.

ખર્ચ અંગેના કોઈપણ આદેશ વિના ઉપર ઠરાવ્યા મુજબ અપીલને
મંજૂરી આપવામાં આવે છે.

નિર્દેશો સાથે અપીલની મંજૂરી આપવામાં આવી છે.

This judgment has been translated using AI Tool - SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.